

6 pav. XVI a. II pusės – XVII a. pradžios vario lydinio juostinis žiedas su žmogaus profiliu, įspaustu apskritoje akutėje, rastas XVI a. II pusės – XVIII a. sluoksnyje 1,85 m gylyje perkasoje 3. V. Bračiulio nuotr.

Fig. 6. A second half of the 16th – early 17th-century copper alloy band ring that has a human profile impressed in the round bezel and was found at a depth of 1.85 m, which was in the second half of the 16th–18th-century layer, in trench 3.

Tyrimų metu rasta 130 radinių: XVI a. II puse – XX a. I puse datuojamos buitinės keramikos, stiklo ir geležies dirbinių fragmentų, XVIII a. metalinės žnyplės, švino plombų, smulkių metalinių dirbinių ir XVI a. II puse – XVII a. pradžia datuojamas vario lydinio juostinis žiedas apskrita akute, kurioje įspaustas barzdoto vyro profilis (6 pav.).

Visose perkasose aptikti masyvūs betono pamatai, datuojami XX a. viduriu. Žvalgant tranšėją elektros kabeliui, aptiktas tik technogeninis XX a. II pusės sluoksnis, vertingų radinių nerasta.

The Investigation on Kurpių Street

In 2020, V. Bračiulis conducted an excavation (4 trenches to a planned depth that total roughly 49 m^2) in the NE part of Kurpių street in Klaipėda (Fig. 1), revealing a second half of the 16th–18th-century archaeological layer, a 19th–20th-century cultural layer, and fill as well as mixed soil layers. Structures were also discovered: a foundation fragment from a 17th-century half-timbered building (Fig. 4), a fragment of a second half of the 17th-century wooden structure, a fragment of first half of the 18th-century stone paving, a fragment of an 18th-century masonry structure (Fig. 2), a stone and squared timber foundation (Fig. 5), an unworked small log revetment (Fig. 3), and a mid-20th-century massive concrete foundation. It yielded 130 finds dating to the second half of the 16th – first half of the 20th centuries, among which a copper alloy band ring with a human profile impressed in the round bezel stands out (Fig. 6).

Mantas Daubaras, Viktorija Ziabreva

Dangės skveras

2020 m. kovo–lapkričio mėnesiais buvo atliekami detalieji tyrimai bei žvalgymai Klaipėdos miesto istorinės dalies, vadinamos Naujamiesčiu (UK 22012), Klaipėdos senojo miesto vietos su priemiesčiais (UK 27077) ir Klaipėdos senamiesčio (UK 16075) teritorijų, Dangės skvero nuo Biržos tilto iki būsimo Bastionų gatvės tilto teritorijoje. Iš viso detaliųjų tyrimų metu ištirtas apie 580 m^2 plotas. Atlikus detaliuosius archeologinius tyrimus, Dangės sklype vyko žvalgymai. Žvalgytos lietaus nuotekų, vandentiekio, buitinių nuotekų, elektros ir apšvietimo tinklų tranšėjos, tvarkomų dangų (takai, aikštelės ir kt.) bei krantinės plotai. Iš viso žvalgytas 1037 m^2 lietaus nuotekų, 1110 m^2 vandentiekio, 212 m^2 buitinių nuotekų, 6310 m^2 elektros ir apšvietimo tinklų plotas bei kitų tvarkomų dangų (takų, aikštelių) 13077 m^2 plotas ir 2064 m^2 tvarkomų krantinių plotas (1 pav.).

Miesto dalies, kuri dabar vadinama Naujamiesčiu, vystymosi pradžia laikomas XVI a. Kaip ir daugelis dabartinio Klaipėdos miesto centrinės dalies teritorijų, taip ir dabartinio Dangės skvero teritorijai įtakos turėjo gynybinio miesto, miesto–pilies ir pačios piliavietės vystymasis. Šis laikotarpis truko iki pat XVII a.

1 pav. Atliktų detaliųjų tyrimų ir žvalgymų situacijos planas: 1 – detaliųjų tyrimų vietos perprojektuotų trasų vietose; 2 – ankstesni detaliųjų tyrimų plotai; 3 – ryšių tinklų trasos; 4 – elektros ir apšvietimo linijų trasos; 5 – lietaus tinklų trasos; 6 – buitinių nuotekų tinklų trasa; 7 – vandentiekio tinklų trasos; 8 – žvalgymai krantinės rekonstrukcijos vietoje; 9 – žvalgymai įrengiamos kietosios dangos vietoje; 10 – 2012–2013 m. R. Nabažaitės tyrimai; 11 – 2017 m. A. Miliaus tyrimai; 12 – bastionų komplekso (UK 10457) riba; 13 – Klaipėdos senamiesčio (UK 16075) riba; 14 – Klaipėdos miesto istorinės dalies, vadinamos Naujamiesčiu (UK 22012), riba; 15 – Klaipėdos senojo miesto vietos su priemiesčiais (UK 27077) riba. M. Daubaro brėž.

Fig. 1. Situation plan of the conducted excavation and field survey: 1 – excavation sites on the redesigned routes; 2 – approved excavation areas; 3 – communications network routes; 4 – power and lighting line routes; 5 – storm drain routes; 6 – the household sewer network route; 7 – water main network routes; 8 – the field survey at the shore reconstruction site; 9 – the field survey at the hard surface installation site; 10 – 2012–2013 investigation by R. Nabažaitė; 11 – 2017 investigation by A. Milius; 12 – boundary of the bastion complex (UK 10457); 13 – boundary of Klaipėda Old Town (UK 16075); 14 – boundary of Naujamiestis, a historical part of the city of Klaipėda (UK 22012); 15 – boundary of the Klaipėda Old Town site and its suburbs (UK 27077).

pabaigos. Dangės dalyje, palei kurią išsidėsčiusi nagrinėjama teritorija, vyko laivyba, tačiau, tik pradėjus vystytis pramonei, aktyviau imta formuoti krantines. Jau egzistuojant Klaipėdos miestui kairiajame Dangės krante, dešinysis krantas liko nedaug tesusijęs su miestu. Priešais taisyklingais kvartalais užstatytą kairiajame krante esantį miestą driekėsi menkai teužstatyta teritorija. Remiantis išlikusiais kartografiniais šaltiniais, ši teritorija nebuvo urbanizuota iki pat XVII a. pabaigos. Tam turėjo įtakos nuolatinis karo pavojus. Vis dėlto J. Naronskio 1670 m. žemėlapyje dešiniajame Dangės krante į R nuo Biržos tilto tuo metu jau pažymėtas

2 pav. Detaliųjų tyrimų atkarpos 3 perkasoje 1 ŠR profilis 2,3 m gylyje iš PV. V. Ziabrevos nuotr.

Fig. 2. NE profile of section 3 in trench 1 at a depth of 2.3 m, as seen from the SW.

3 pav. Mūras 7 detaliųjų tyrimų atkarpoje 1 perkasoje 26 iš PV. V. Ziabrevos nuotr.

Fig. 3. Masonry wall 7 in section 1 of trench 26, as seen from the SW.

sodybinio tipo užstatymas. Šio priemiesčio atsiradimas minimas ir 1555–1559 m. dokumentuose, o šimtmečio pabaigoje augančio priemiesčio žemės tapo paties miesto nuosavybe. XIX a. dešiniajame Dangės krante esančiame Krūmamiestyje ėmė kurtis pirkliai ir fabrikantai, įrenginėtos burlaivių statyklos, lentpjūvės, sankrovos aikštės, kairiajame krante – sandėliai. 1820 m. prie Dangės upės mieste stovėjo prekybai skirti pastatai, sudarę vientisą uosto prekybos kompleksą. XIX a. II pusėje toliau augančioje pramoninėje zonoje prie Dangės upės, greta tebeveikusių laivų statyklų kūrėsi naujos gamyklos. Vis dėlto XIX a. viduryje nagrinėjamoje teritorijoje užstatymas tebebuvo menkas – Dangės pakrantės dalyje šioje teritorijoje stovėjo senojo pašto rūmai, o toliau į R – keli sandėliai. XX a. I pusėje susiformavo nagrinėjamos teritorijos V dalies užstatymas. Tokį jį matome to laikotarpio fotografijose (Sussmano vila, senasis paštas ir kt.). Nagrinėjamos teritorijos R dalis buvo užstatyta sandėliais.

Detaliųjų tyrimų metu iki projektinio gylio PV Dangės skvero dalyje kastos buitinių nuotekų, lietaus nuotekų bei vandentiekio tranšėjos. Tyrimų pradžioje dar detaliai tirtos dvi 3x3 m dydžio prieduobės, skirtos elektros kabelių prastūmimui po Dangės upe. Atliekant detaliuosius tyrimus centrinėje skvero atkarpoje, fiksuota keletas fragmentiškai išlikusių akmeninių grindinių iš skaldytų ir neskaldytų akmenų. Vandentiekio trasos projektinis gylis čia buvo iki 1–1,3 m, buitinių nuotekų – 1,2–1,9 m. Bendrai tranšėjoje fiksuoti XIX a. pabaigos – XX a. sluoksniai, vietomis prie Arkos paminklo apie 2,1–2,3 m gylyje pasiektas kultūrinis XVIII a. sluoksnis (2 pav.). Centrinėje atkarpoje po betoninių šaligatvio plytelių ir niveliacinio smėlio sluoksniais bei gausiu griuvenų sluoksniu fiksuoti mūrai 1–2, datuojami XIX a. pabaiga – XX a. I puse, galbūt skerdyklos sandėlių (matomi jau XX a. I pusės turimuose planuose, orientuoti ŠV–PR kryptimis). Mūrai fiksuoti su fragmentiškai išlikusiomis betono grindimis ir raudonų plytų, rištų kalkių bei cemento skiediniu, sienų likučiais.

Nuo perkasos 22 iki centrinės trasos pabaigos (perkasa 33) fiksuoti mūrų 3–8 bei 10–12 fragmentai. Fiksuotas mūras 7 galbūt žymėjo įėjimą į pastatą (sandėlį?), nes nuo jo iki pat tirtos tranšėjos galo fiksuoti medinių grindų lentų fragmentai (3, 4 pav.). Lentos buvo po baltu pustymų smėliu, dėl ko kai kurie archeologai teigia, kad pastatas XVIII a., remiantis kitų archeologų nuomone, smėlis galėjęs būti atvežtinis ir niveliacinis, jame rasta nemažai jūros kriauklių kiautų. Įsigilinus prie mūrų 3–8 bei 10–12, vietomis surinkta ir XVIII a. skiriamų buitinės keramikos šukių. Visgi kultūrinis sluoksnis čia nefiksuotas, tad daroma prielaida, kad sluoksniai buvo sumaišyti šioje vietoje statant aptariamus mūrus. Mūrų datavimas siejamas su XIX a., tai įrodo jų buvimas po gausiu 1854 m. gaisro degėsių sluoksniu.

Atkarpoje nuo Dangės centrinės ašies link beveik visur po velėna ir niveliacinio smėlio sluoksniu fiksuotas 40–80 cm storio raudonų plytų griuvenų su kalkėmis sluoksnis, siejamas su II Pasaulinio karo metu čia stovėjusių subombarduotų pastatų griuvenomis. Šioje atkarpoje taip pat fiksuotas 1854 m. gaisro degėsių sluoksnis, o permaišytame rudos griuveningos žemės sluoksnyje apie 0,9–1 m gylyje surinkta smulkių fajansinių skulptūrėlių. Šioje atkarpoje fiksuotas mūras 9, galbūt priklausęs vienam iš minėtų skerdyklos sandėlių ir skiriamas XIX a. pabaigai – XX a. I pusei. Visos perkasos tirtos iki projektinio 1,2–1,3 m gylio.

4 pav. Detaliųjų tyrimų atkarpoje 1 perkasoje 27 už mūro 7 fiksuotas medinių grindų fragmentas, besitęsiantis iki perkasos 33, iš ŠR. V. Ziabrevos nuotr.

Fig. 4. The wooden floor fragment, which continues to trench 33, as seen beyond masonry wall 7 in section 1 of trench 27, looking from the NE.

5 pav. Detaliųjų tyrimų atkarpoje 3, perkasoje 8 fiksuotas hornverko fragmentas iš PR. V. Ziabrevos nuotr.

Fig. 5. The hornwork fragment recorded in section 3 of trench 8, as seen from the SE.

Atkarpoje prie Arkos paminklo Danės gatvės link 50 cm gylyje fiksuotas mūras 13. Lygiagrečiai su mūru fiksuota 70x65 cm dydžio plytelių danga, besitęsianti į R sienelę. Į Š nuo mūro 53–60 cm gylyje fiksuotas akmeninio grindinio fragmentas, virš kurio – rudos maišytos žemės su raudonų plytų griuvenomis sluoksnis. Grindinys su mūru sudaro vientisą konstrukciją. Toje pačioje atkarpoje 30 cm gylyje taip pat fiksuotas mūro 14 fragmentas. Į P ir PV nuo mūro 45 cm gylyje fiksuotas akmeninio grindinio fragmentas, virš kurio – rudai pilkos maišytos žemės sluoksnis su pavieniais gyvulių kaulais ir buitine bei statybine keramika. Grindinys su mūru sudaro vientisą konstrukciją. Mūro 14 fragmento tęsinys fiksuotas atkarpoje Danės gatvės link.

Kasant buitinių nuotekų trasą Dangės skvero dalyje prie Arkos paminklo, į P link Dangės upės, apie 2,1 m gylyje fiksuotas galbūt trikampio gynybinio įtvirtinimo (hornverko) šlaitui skirtinas 4 akmenų eilių, krautų nuožulniai į Dangės pusę ir būdingų įtvirtinimams, fragmentas, besitęsiantis į abi kastos perkasos sieneles. Pirmoji akmenų eilė buvo sujudinta ankstesnių žemės judinimo darbų metu, perkasos PV sienelėje fiksuotas didelis perkasimas. Antroji akmenų eilė buvusi apie 25–30 cm storio pilkai melsvo smėlio sluoksnyje, o toliau gilinantis (iš viso dar įsigilinta apie 1 m į PR nuo akmenų), fiksuotos dar dvi eilės nuožulniai krautų akmenų 65–70 cm storio tamsiai rudos žemės sluoksnyje, kuriame surinkta XVII a. skiriamos buitinės keramikos ir koklių fragmentų. Rostverko neaptikta. Tarp antroje eilėje krautų akmenų fiksuota keletas raudonų plytų nuolaužų fragmentų. Akmenys 17x15–52x31 cm dydžio. Remiantis aptiktais radiniais ir senaisiais planais, apardyta akmenų konstrukcija galėtų būti datuojama XVII a. ir laikoma miesto įtvirtinimų dalimi (5 pav.).

Žvalgymai vyko buvusioje gamyklinėje teritorijoje bei šalia Dangės upės (kur tiek statant krantinę XIX a. pabaigoje, tiek tarybiniu laikotarpiu sluoksniai visiškai sunaikinti ar permaišyti), jų metu fiksuoti tik permaišyti ar supiltiniai XIX–XXI a. sluoksniai su to laikotarpio radiniais ar gamyklinių statinių liekanomis. Pažymima, jog ruošiant paviršių būsimo tako ir aikštelės vietose prie Arkos paminklo, atidengti Sussmano vilos ir kitų pastatų pamatai fiksuoti ir užkasti.

Bendrai detaliųjų tyrimų metu fiksuota 14 mūrų fragmentų bei pavieniai fragmentiškai išlikę grindiniai, skiriami XIX a. pabaigai – XX a. pradžiai, o teritorijoje prie Arkos paminklo pasiekus iki 2,1–2,3 m gylį, fiksuotas nesuardytas XVIII a. kultūrinis sluoksnis su to laikotarpio buitine keramika ir pavieniais gyvulių kaulais. Žvalgant fiksuoti tik permaišyti ar supiltiniai XIX–XXI a. sluoksniai su to laikotarpio radiniais ar gamyklinių statinių liekanomis, o būsimo tako ir aikštelės vietose prie Arkos paminklo apie 50–70 cm gylyje atidengti Sussmano vilos su bokštu ir kitų aplinkinių pastatų pamatai, skiriami XX a. I pusei.

Dangės Square

The excavation revealed 14 masonry fragments and areas of paving that date to the late 19th – early 20th century (Figs. 1, 3, 4) and, at a depth of roughly 2.3 m in the vicinity of the Arka Monument, an undisturbed 18th-century cultural layer (Figs. 2, 5) containing household ceramics and isolated animal bones. The field survey in the E part of the site yielded only 19th–20st-century mixed or fill layers containing contemporaneous finds and the remains of a factory building. The first half of the 20th-century foundations of Sussmann's villa with a tower and other outbuildings were identified at a depth of 50–70 cm at the future path and recreation area near the Arka Monument.

Jurgis Sadauskas, Jokūbas Lisauskas, Simonas Sprindys

Tyrimai Klaipėdoje

2020 m. įvairiose Klaipėdos miesto vietose buvo įrenginėjami požeminiai konteineriai. Dalis šių vietų: Tiltų g. 20A, Sukilėlių g. 14 ir Tomo–Pylimo gatvių sankirta patenka į Klaipėdos senamiesčio (UK 16075) ir Klaipėdos senojo miesto vietos su priemiesčiais (UK 27077) teritorijas. Dėl šios priežasties šiose vietose vykdyti archeologiniai tyrimai.

Tiltų g. 20A aplinkoje tyrimai iki 2020 m. vyko 6 kartus: 1981 m. tyrinėjo E. Paleckis (*LIIR*, f. 1, b. 869), 2014 m. – R. Kraniauskas (*ATL 2014 metais*, 2015, p. 616), 2015 m. – D. Jazbutytė (*ATL 2015 metais*, 2016, p. 543), 2017 m. – D. Baltramiejūnaitė (*ATL 2017 metais*, 2018, p. 705) ir A. Milius (*ATL 2017 metais*, 2018, p. 331–334). Daugumoje tirtų vietų fiksuoti XIX–XX a. kultūriniai sluoksniai ir užstatymo liekanos. Vietomis aptikta ankstyvesnių – XVIII a. radinių. Tik A. Miliaus tyrimų metu važiuojamojoje Vežėjų gatvės dalyje tirti XVI a. II pusės – XX a. kultūriniai sluoksniai.

1 pav. Perkasa 1 Tiltų g. 20A. S. Sprindžio nuotr.
Fig. 1. Trench 1 at Tiltų St. 20A.

2020 m. sklype ištirtas vienas šurfas ir perkasa, bendras 28,8 m² plotas (1 pav.). Iki 1,2 m gylio tirti XIX–XX a. kultūriniai sluoksniai, daugiausia susiję su miesto perstatymais XIX a. II pusėje – XX a. II pusėje. Žemiau fiksuoti apie 90 cm storio XVI a. II pusės – XVIII a. archeologiniai sluoksniai. Tyrimų metu aptikta XVI–XX a. radinių, iš kurių inventorinti ir MLIM perduoti 56. Tai daugiausia buitinės ir statybinės keramikos bei stiklo dirbinių šukės, taip pat aptiktas vario lydinio knygos apkalas.

Perkasa suformuota vietoje, kuri XX a. II pusėje buvo užstatyta mediniais sandėliukais. Tyrimų metu fiksuoti sandėliukų pamatai ir po vienu iš jų įgilintas rūsys. Įžemis šioje vietoje pasiektas 2–2,3 m gylyje, virš jo fiksuotas plonas natūralios durpės sluoksnelis. Manoma, jog ši vietovė, iki ją apgyvendinant XVI a. II pusėje, buvo žema ir drėgna. Tyrimų metu iki įžemio ištirtas visas plotas, o perkasos vietoje įrengti požeminiai konteineriai.

Sukilėlių g. 14 aplinkoje tyrimus iki 2020 m. vykdė: 1984–1986 m. – R. Sprainaitis (*MLIM* AS 56; AS 269), 2010 m. – Dž. Brazaitis (*ATL 2010 metais*, 2011, p. 339–343), 2013–